

КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

І.С.Майборода, аспірантка

Київський Національний економічний університет ім. В.Гетьмана

У статті розкрито поняття кредитних відносин в аграрному секторі економіки, визначено теоретичні аспекти кредитування підприємств аграрного сектора.

Ключові слова: кредит, аграрний сектор, кредитні відносини, кредитні кооперативи.

Вирішення проблем стабілізації аграрного сектора економіки України в умовах формування ринкових відносин об'єктивно пов'язано із системою забезпечення сільськогосподарських підприємств необхідними фінансовими ресурсами. Одним із джерел цих ресурсів мають стати кредити комерційних банків. Звісно, що сільськогосподарське виробництво носить сезонний характер, тому своєчасне і достатнє забезпечення сільськогосподарських товаровиробників короткостроковими кредитами комерційних банків є актуальним.

Сільськогосподарське виробництво в процесі своєї діяльності постійно стикається з різними факторами зовнішнього та внутрішнього середовища. Внутрішнє середовище виконує подвійну роль: для сільського господарства як економічної системи воно створює передумови відтворювального процесу, а для окремих його галузей ці внутрішні фактори відіграють роль зовнішнього середовища [6].

Нормальне функціонування кредитних відносин є однією з необхідних умов досягнення сталих темпів економічного росту сільськогосподарського виробництва. Його специфіка зумовлює необхідність авансування коштів на відносно тривалий період часу, який залежно від спеціалізації і фінансового стану може вимірюватися роками. Тому всі аграрні формування, незалежно від форм власності і способу виробництва, у процесі господарської діяльності вимушені вдаватися до залучення коштів [2].

Кредитні відносини аграрного сектора АПК пов'язані з використанням позик як засобу поповнення своїх фінансових ресурсів та здійсненням кредитно-розрахункових операцій. Вони характеризують якісно новий рівень розвитку економіки, коли виробничому процесу передують кредит, кредитна операція, яка дає змогу завчасно визначати обсяги виробництва та умови реалізації продукції на певному ринку, тобто кількість товарів, їхню якість і строки поставок.

Об'єктивна необхідність в кредитуванні пов'язана з потребою поповнення оборотних коштів, придбання основних засобів, запровадження нових виробництв і прогресивних технологій. У процесі господарської діяльності практично у кожного підприємства виникає необхідність отримання кредиту. Особливо це характерно для сільськогосподарського виробництва, для якого найбільш властиві сезонність, залежність від природних умов та стихійних сил природи, великий розрив між часом вкладення коштів і їх поверненням після реалізації продукції, висока капіталомісткість, порівняно низька фондовіддача [4].

Економічна природа процесу виробництва, необхідність забезпечення безперервності та ефективності суспільного відтворення на основі кругообігу капіталу вимагає постійного розвитку кредитних відносин.

Покращення ситуації з кредитним забезпеченням повинно відбуватися через декілька етапів. Першим етапом покращення ситуації з кредитним забезпеченням є створення умов для здійснення простого відтворення, яке передбачає хоча б повернення понесених витрат на здійснення процесу виробництва. Адже у всіх країнах з розвинутою ринковою економікою держава завжди надає фінансову підтримку галузі, що створює необхідні передумови для нормального функціонування кредитних відносин в агропромисловому комплексі. Така підтримка здійснюється шляхом: забезпечення можливостей для здійснення як мінімум простого відтворення через підтримку цін і доходів; фінансування утримання виробничої

і соціальної інфраструктури села; проведення реструктуризації боргів [3].

Другий напрямок фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників лежить в сфері підтримки цін і доходів, яка має здійснюватись через міжгалузевий перерозподіл частки прибутку, одержаного понад середню норму прибутку. Механізм цього перерозподілу має включати вилучення 50% прибутку, одержаного понад середню норму прибутку всього народногосподарського комплексу держави з використанням цих коштів для створення фонду підтримки цін і доходів аграрного сектора економіки. До цього фонду можна включити також відрахування від одержаного ввізного та вивізного мита, ПДВ на експортні товари, повернуту заборгованість державі за раніше одержані кредити тощо.

Третім напрямком фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників є фінансування утримання та розвитку виробничої (селекція, насінництво, племінна робота, охорона і поліпшення земель тощо) та соціальної інфраструктури села за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Враховуючи підвищену кредитоемність сільськогосподарського виробництва та високий ризик кредитування, потрібне додаткове поповнення оборотних коштів, перш за все за рахунок отримання додаткових кредитних ресурсів [1]. Досвід розвинутих країн, окремих країн СНД показує, що ця проблема для сільського господарства певною мірою вирішується шляхом створення спеціального кредитного фонду. Такий фонд, з одного боку, виступає акумулятором кредитних ресурсів за рахунок різних джерел та додатковим гарантом повернення кредитів сільськогосподарськими товаровиробниками, з другого – є додатковим джерелом надання кредитів та покриття підвищених кредитних ставок. Внаслідок цього створиться конкурентне середовище та збільшиться зацікавленість банківських структур в кредитуванні сільськогосподарського виробництва, забезпеченість кредитами села покращиться.

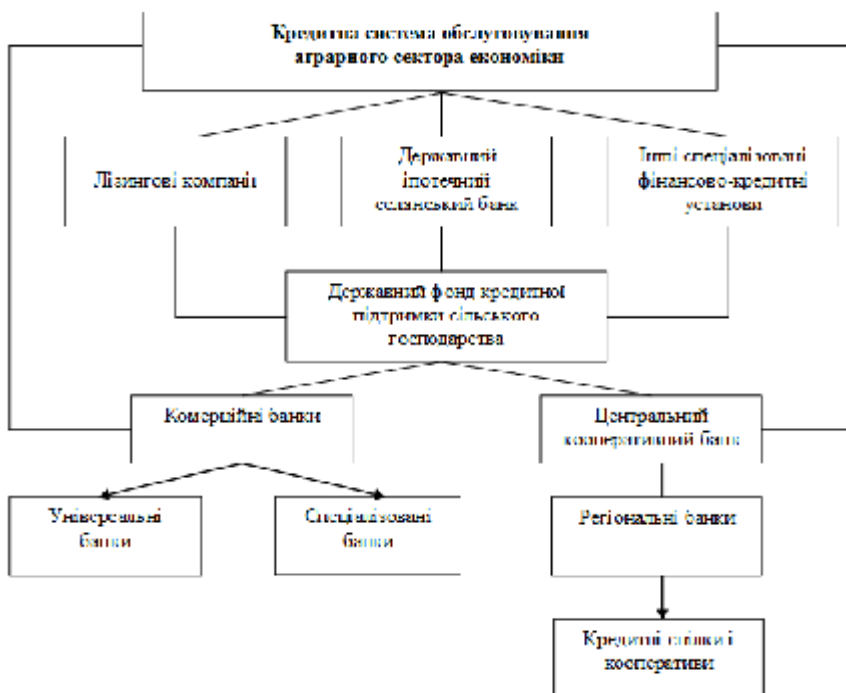

Рис. Модель специфічної системи кредитного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників

Фонд кредитної підтримки товаровиробників АПК має формуватися і щорічно поповнюватися за рахунок державних коштів. Тому його засновником має бути Кабінет Міністрів України [7].

В умовах переходу до ринкових відносин форми та методи кредитування повинні максимально враховувати особливості кругообігу засобів сільськогосподарства:

- уповільнену оборотність на виробничій стадії у зв'язку з тривалим у часі технологічним процесом в землеробстві та тваринництві;
- необхідність створення у великих обсягах виробничих запасів, що зумовлює залучення значних коштів;

- поступове і нерівномірне нагромадження витрат, яке в кінці виробничого циклу завершується поверненням коштів у формі виручки від реалізації продукції, тому сезонні витрати сільськогосподарським товаровиробникам доцільніше відшкодовувати за рахунок кредиту, ніж власними ресурсами, бо останні вимагають значних вилучень з обігу нагромаджень, які значною мірою визначаються закупівельними цінами і одержаним прибутком;
- вплив несприятливих кліматичних умов, які призводять до втрат сільськогосподарської продукції і прямих збитків, в результаті чого необхідне створення страхових запасів;
- значна питома вага внутрішнього обороту - переважна частина засобів відтворюється в самому підприємстві (корми, насіння, молодняк тварин), а вартість їх не проходить товарної і грошової стадії кругообігу.

Таким чином, кругообіг основних засобів створює економічну основу для позичкових відносин, а необхідність кредитування виходить з того, що ринкові умови господарювання вимагають раціональної організації обігових засобів, участі їх на кожній стадії кругообігу в мінімальних розмірах.

Однією з головних проблем аграрної реформи є створення ринку землі. Новий Земельний кодекс до 1 січня 2005 року забороняє продаж земельних паїв та сільськогосподарських угідь, призначених для товарного сільськогосподарського виробництва, а значить і давати їх в заставу [8].

На сьогодні в Україні створено підґрунтя для здійснення іпотечних операцій. І такі операції уже здійснюються, але ще не набули широкого розповсюдження, особливо в аграрній сфері. Стримуючим фактором розвитку подібних операцій є ряд проблем, без вирішення яких не можна вважати іпотечне кредитування закінченою системою.

Ще одним важливим напрямом кредитних відносин є розвиток кредитних кооперативів – нових інституцій для фінансового забезпечення новостворених аграрних формувань, зо-

крема дрібного товаровиробництва в сільському господарстві. У розвинутих країнах вже давно знайшли поширення сільськогосподарські кредитні кооперативи (кооперативні банки) та спілки. Система кредитної кооперації у Західній Європі існує понад 100 років.

Висновки. Банківське кредитування аграрних підприємств базується на тих принципах, що й кредитування підприємств інших секторів економіки, але має суттєві особливості.

Незважаючи на очевидний прогрес у розвитку кредитування аграрного сектора економіки, обсяги одержуваних кредитів ще далекі від потреби. Механізм короткострокового банківського кредитування недосконалий. Це пов'язано з недостатньо розробленою нормативно-правовою базою, яка не враховує специфіку сільськогосподарського виробництва. Відсутність конкурентного середовища в банківській системі призвело до встановлення надмірно високих процентних ставок за користування кредитними ресурсами для сільськогосподарських підприємств, що вплинуло на їх фінансовий стан. Перешкодою одержання кредитів комерційних банків для сільськогосподарських товаровиробників є відсутність в останніх ліквідної застави.

В Україні поки що немає всіх передумов, необхідних для нормального розвитку кредитних відносин між аграрними підприємствами та банками. В зв'язку з цим необхідно вжити комплекс заходів, спрямованих на створення відсутніх передумов на мікро- та макроекономічному рівнях. Серед заходів мікроекономічного рівня, які необхідно вжити банкам, особливо актуальними є підвищення об'єктивності оцінки фінансового стану аграрних підприємств та доцільності кредитування запропонованих цими підприємствами бізнес-планів. Дуже важливе значення має стандартизація кредитів, які надаються аграрним підприємствам. До заходів макроекономічного рівня насамперед слід віднести: підтримання стабільнос-

ті гривні, сприяння зростанню національної економіки та забезпечення міжгалузевого цінового паритету тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фастовець М. Проблемні аспекти ризиковості кредитування малого бізнесу в Україні / М. Фастовець // Вісник НБУ. — 2007. — №2. — С. 38—44.
2. Гудзь О. Є. Дебіторська та кредиторська заборгованість в системі управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств / О. Є. Гудзь // Облік і фінанси АПК. — 2007. — №01-02. — С. 59—61.
3. Подольська В. О. Фінансовий аналіз: навч. посібник / В. О. Подольська, О. В. Ярш. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 488 с.
4. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства / Г. В. Савицька. — М: ИНФРА-М, 2004, — 336 с.
5. Соловей О. Кредит по-банківськи / О. Соловей // Податки та бухгалтерський облік. — 2005. — №33. — С. 44—47.
6. Ребізант Р. Як отримати кредит у банку / Р. Ребізант // Податкове планування. — 2005. — №2. — С. 52—60.
7. Горіславська І. Особливості правового регулювання страхування при здійсненні кредитних правовідносин сільськогосподарськими підприємствам / І. Горіславська // Цивільне право. — 2006. — №11. — С. 38—40.
8. Шубравська О. В. Розвиток банківського кредитування агросфери у контексті забезпечення її економічної сталості / О. В. Шубравська, М. Г. Поштаренко // Фінанси України. — 2006. — №7. — С. 131—138.